

Значення впливу правильної ієрархії цінностей вихованців дитячих будинків на їх життєві запити й потреби

Б.А. Земба. Значення впливу правильної ієрархії цінностей вихованців дитячих будинків на їх життєві запити й потреби. У статті проаналізовано значення і вплив правильної ієрархії в житті вихованців дитячих будинків на їх життєві запити та потреби, які є носіями тих стимулів, що здатні надати сил для задоволення певних потреб, які вважаються необхідною умовою безпечного та щасливого існування. Встановлено, що задоволення цих потреб дає відчуття власної цінності та самореалізації. Показано, що дуже часто діти та молодь, які виховуються в дитячих установах, отримують прикрий життєвий досвід, пов'язаний із неналежним чи патологічним виховним впливом «нової» родини. Зроблено висновок, що в якості приготування до дорослого життя має слугувати, між іншим, правильне формування основ моралі, ієрархії життєвих цінностей та відповідні зразки для наслідування, аби пробуджувати бажані життєві запити та потреби.

Ключові слова: цінності, запити, моральність, сирота, вихованець, родина, виховання, освіта, патологія, самореалізація.

Б.А. Земба Значение влияния правильной иерархии ценностей воспитанников детских домов на их жизненные запросы и потребности. Сделан анализ значения и влияния правильной иерархии в жизни воспитанников детских домов на их жизненные запросы и потребности, которые являются носителями стимулов, способствующих предоставлению сил для удовлетворения определённых потребностей, которые считаются необходимым условием безопасного и счастливого существования. Установлено, что удовлетворение этих потребностей даёт ощущение собственной ценности и самореализации. Показано, что очень часто дети и молодежь, которые воспитываются в детских учреждениях, получают досадный жизненный опыт, связанный с неподобающим или патологическим воспитательным влиянием «новой» семьи. Сделан вывод, что в качестве подготовки к взрослой жизни должно служить правильное формирование основ морали, иерархии жизненных ценностей и соответствующие образцы для подражания с целью пробуждения желательных жизненных запросов и потребностей.

Ключевые слова: ценности, запросы, нравственность, сирота, воспитанник, семья, воспитание, образование, патология, самореализация.

Вступ. Належна підготовка до дорослого життя – це, між іншим, правильне виховання, освіта та дотримання цінностей, які уможливають прийняття рішень, що виникають через бажання реалізувати власні потреби, запити, не порушуючи при цьому певні загальноприйняті суспільні норми, які забезпечують індивіду безконфліктне існування в соціумі. Такі запити виникають через потребу уникнення небажаного досвіду минулого і бажання забезпечити собі комфортне, спокійне життя за прикладом іншим людей, які тією чи іншою мірою є авторитетами для індивіда, тими особами, яких варто наслідувати.

Отже, в процесі виховання важливим є, між іншим, і дієве моральне виховання, належно сформована ієрархія цінностей та авторитетів, які виконували б функцію «дороговказу», що полегшує досягнення життєвих цілей та реалізацію своїх мрій. Прикладами, вартими наслідування, не повинні бути лише «медійні люди» та публічні особи, але й представники найближчого оточення, тому що це наочний доказ того, що свого маленького успіху в житті можна досягти, і він перебуває «на відстані витягнутої руки». Особливо важливими авторитети є в житті дітей та молоді, родини яких вважаються дисфункційними, а батьки є не найкращими прикладами, що варті наслідування. У таких дітей відсутні правильно сформовані моральні принципи, оскільки (і це часто спостерігається серед дітей дитячих будинків) їх батьки самі мають проблеми з правильним вибором життєвої дороги, піклуванням та вихованням власних дітей, порушують моральні норми... Часто саме батьки потребують підтримки, піклування та виховного стимулювання.

Запити та їх типи

Запити як складові елементи особистості (крім мотивів, відношення та ієрархії цінностей) людини – це об'єкти, які внаслідок сильної залежності поведінки людини від періоду її життя досліджують психологи, педагоги та соціологи.

У розмовній мові поняття «*запитів*» ототожнюється з такими поняттями, як амбіції, ціль, бажання, мрія, потреба, прагнення, нарікання та побажання.

В «Педагогічній енциклопедії XXI століття» подано визначення запитів А. Яновського, який вважає, що запити – це «в міру сформовані і відносно сильні прагнення індивіда, що стосуються якостей та станів, якими мусить характеризуватись його життя в майбутньому та об'єктів, якими би він бажав володіти».

Запити здатні визначати «не тільки життєві плани, наміри чи прагнення індивіда, але і його діяльність, що спрямовується на їх реалізацію».

А. Пелькова в статті «Життєві запити вихованців дитячих будинків» цитує визначення А. Клоковської, на думку якої, *запити* – це «категорія свідомих потреб, які належать до предметів та цінностей, якими на даний момент не володіє особистість чи таких, що вимагають постійного відновлення і вважаються об'єктом бажання».

На думку В. Копалінського, *запит* – це «бажання (досягти чогось), прагнення (досягти мети)». Натомість А. Соколовська вважає, що *запити* – це «сукупність прагнень та бажань, які стосуються особистого майбуття індивіда», а В. Оконь визначає запити як певні «прагнення до досягнення запланованих цілей, реалізації певних життєвих ідеалів».

Запити – це ті фактори, які здатні стимулювати діяльність людини, адже саме вони визначають ті завдання, які реалізуюватимуться зараз або в майбутньому. Різниця між запитом та дійсністю, в якій існують та діють суспільні групи, стимулююче впливає на процеси суспільного, технічного та культурного розвитку.

Підсумовуючи, слід сказати, що запити – важливі складові особистості, які визначають напрями діяльності, впливають на досягнення учнів у школі, на вибір професії, суспільну та культурну активність, міжособистісні контакти. Крім того, «знання запитів дітей та молоді стануть у нагоді в процесі оптимізації виховання, визначення виховних цілей, протидії девіантній поведінці (...)». Це стає особливо важливим у випадку виховання дітей та молоді з неблагополучних, патологічних сімей, батьки в яких не варті наслідування.

Деякі дослідники ототожнюють запити з потребами, інші ж вважають їх зовсім не схожими, припускаючи, що запити передують потребам і швидше пов'язуються з мотивацією щодо виконання тих завдань, які ставить перед собою індивід.

У «Педагогічній енциклопедії ХХІ століття» вміщено такий поділ запитів, який враховує наступні критерії:

- *першочергові запити, другорядні та мало важливі* (з точки зору на рівень запити);
- *запити, що відповідають можливостям індивіда та такі, що їм не відповідають* (останні можуть бути завищеними чи заниженими стосовно власних можливостей індивіда);
- *бажані та дієві запити* (ототожнюються на основі встановлених ідеальних (нереальних) та дієвих (реальних) цілей);

- з огляду на часову перспективу, вирізняють *актуальні запити (найближчі)* – прагнення чи бажання, що належать до найближчого майбутнього, а цілі індивіда досягаються завдяки здійсненню певних цілеспрямованих заходів, та *перспективні запити (запити майбуття)* прагнення чи бажання, що стосуються майбутньої діяльності, досягнення цілей якої вимагає значних зусиль та часу;
- з огляду на зв'язок запитів зі свідомістю: *свідомі запити* та *латентні*, які є несвідомими, через що їх важко діагностувати.
- з огляду на предмет, *запити направлені на досягнення певної мети* (наприклад, прагнення закінчити школу) та *направлені на отримання певного предмета* (наприклад, отримання грошей, купівля помешкання).
- з огляду на сутність, враховуючи неоднорідність сутності, прагнення і бажання індивіда, виділяють наступні запити:
 - *відпочинкові запити* – їх сутність полягає у правильній організації дозвілля. Вони часто пов'язуються з життям в товаристві і тоді називаються товарицькими – існують одночасно з запитами суспільного престижу;
 - *запити, пов'язані зі школою* – складовий елемент більш значної групи суспільних запитів, особливо запитів щодо просування в соціумі. Їх сутність стосується результатів навчання, їх метою є успіх у школі, що розглядається як життєво важливий;
 - *освітні запити* відносяться до того рівня освіти, якого б в майбутньому бажав досягти індивід;
 - *пізнавальні запити* споріднені зі шкільними та освітніми через шляхи їх реалізації, вони є категорією, яка пов'язана з відношеннями до власного майбутнього;
 - *професійні запити* – група запитів, які стосуються виду професії, функцій виконуваних в межах професії, місця роботи, посади та особливостей здійснюваної роботи. Ці запити спрямовані як на здобуття в майбутньому певної професії, так і на виконання професійних обов'язків;
 - *запити самоосвіти* – часто супроводжують професійні запити індивіда, відображаються в заповненні наявних прогалин у набутих знаннях, опановуванні нових умінь, отриманні нових професійних навиків, підвищенні наявної компетенції,
 - *суспільні запити* – прагнення належати до певних товариств та суспільних організацій, формуються на основі морально-суспільних відчуттів, вони стимулюють активність діяль-

ності індивіда, яка здійснюється разом з іншими суспільними групами;

– *просуспільні запити* – це прагнення чи бажання індивіда здійснювати свою діяльність на користь об'єктів, які знаходяться за межами самого індивіда та заходи щодо реалізації цілей, які мають неособистий характер та пов'язані з цими об'єктами;

– *особисті запити* – певні бажання щодо партнера чуттєвих та сексуальних контактів. Зазвичай, це прагнення і побажання щодо вигляду партнера, його характеру та настрою, суспільного статусу. Такі запити можуть перетворитись у, так звані, *родинні запити* – створення сім'ї. До цієї ж категорії належать *економіко-матеріальні запити* чи *запити щодо володіння*, а також ті, що визначають стандарти і спосіб життя, місце проживання та *культурні запити* – різноманітні типи дозвілля та участі в розвитку культури;

– *запити, пов'язані з зацікавленнями і смаками* – так звані, індивідуальні запити, які час від часу описують в категорії «хобі».

У дітей дошкільного і молодшого шкільного віку ще чітко не сформовані запити щодо майбуття, тому що в цьому віці вони зосереджуються на сьогоденні. За таких умов швидше можна говорити про дитячі фантазії та мрії недалекого майбутнього. Важливу роль в мотивації навчання, на думку М. Тишкової, «перспективи та життєві запити починають відігравати в 13-14 років». А. Соколовська вважає, що «молодь молодша 14 років не здатна планувати своє майбутнє і враховувати свої реальні можливості». Лише «молодь, старша 14 років, може ефективно планувати своє майбуття і враховувати можливості».

У молоді початковий період розвитку запитів, як і раніше, характеризується мріями і бажаннями щодо майбутнього життя, вибору професії, партнера, чуттєвих контактів, володіння, дозвілля і т. д. Лишень під впливом подальшого психосоціального розвитку бажані запити перетворюються у дієві. Нечітко сформульовані мрії і бажання змінюються намірами та прагненнями щодо конкретних цілей та заходів, спрямованих на реалізацію мети.

Саме тому важливо, щоб діти та молодь, які в дитячих будинках не мають відповідних прикладів для наслідування, правильно сформулювали свої життєві запити, а допомогти у цьому відношенні повинні бути вихователі та вчителі, які безпосередньо піклуються про дітей, яким загрожують явища суспільної патології і які виховуються у дитячих закладах.

Людські потреби та запити

Потреба – це «необхідність володіння тими речами, які є важливими для самого існування, є причиною дій, рушійною силою пізнання та адекватної діяльності».

Поняття потреби визначається по-різному. Одні психологи вважають, що потреба – «це відсутність будь-чого, що призводить до небажаного для організму стану і є мотивом діяльності задля зміни такого стану чи задоволення потреби». Інші трактують *потреби* як «особливості особистості людини, що мають характер вимог, без задоволення яких особистість не може правильно функціонувати, розвиватись, творити, існувати».

Педагоги, за прикладом психологів, визначають *потребу* як «стан, коли індивід відчуває бажання задовольнити відсутність будь-чого, наприклад, забезпечення належних умов життя, збереження виду, досягнення бажаного положення в суспільстві та ін.».

Потребами є «вроджені чи набуті вимоги чи бажання організму, які викликають відчуття відсутності чогось та змушують особистість діяти». Базуючись на такому твердженні, розрізняють два види потреб: основні (першочергові) та похідні від них, зокрема, потреби розвитку (існування), які поступово втрачають залежність від головних і також називаються потребами – запитами чи потребами вищого порядку.

На думку Аронсона, задоволення потреб – це головне прагнення кожного «суспільного організму», яке особливо важливе в період формування особистості молодої людини, протягом набуття основних суспільних вмінь та навичок, необхідних для виконання суспільних ролей.

Родина – це середовище, яке здатне найкраще задовольнити потреби дитини, забезпечуючи їй найліпше піклування й найсприятливіші умови для розвитку. Задоволення цих потреб дитини є основою формування у неї когнітивних механізмів у вигляді почуття власної гідності й цінності, а також власної самооцінки. Коли ж опікунсько-виховна установка зобов'язується піклуватись про дитину, позбавлену батьківської опіки, адже відсутність родини не сприяла її вихованню, то такий заклад реалізує потреби, які зазвичай задовольняються батьками. До найважливіших належать: біологічні, психічні, культурні, емоційні, потреби безпеки, схвалення і визнання, володіння, любові, нового досвіду, самореалізації, солідарності, зв'язку з близькими.

Крім того, у молодої людини з'являється потреба у розширенні кругозору, доведенні своєї правоти, наявності власної думки.

Зростання – особливий та складний період в житті людини, оскільки відбуваються не тільки фізичні зміни, але й психічні. Це період, в якому посилюються різноманітні проблеми, а переживання підлітків не завжди сприймаються суспільством.

Період зростання – надзвичайно важливий етап життя кожної людини. Юнацькі прагнення, запити та бажання окреслюють життя дитини, а цілі та життєві плани визначають її майбуття. Запити, цілі та життєві плани взаємопов'язані та мотивують до навчання, змушують діяти, схилиючи індивіда до отримання результату та систематичності, надихають до розвитку.

Кожна людина народжується з безмежними прагненнями, мріями та запитамі. Період зростання – це час більш інтенсивних бажань: кохати і бути коханим, бути щирим, чесним, аби створити щасливу сім'ю, мати цікаві захоплення й хобі. Прагнення, запити та ідеали поволі стають джерелом ентузіазму та радості, життєвої енергії, вони мобілізують, розширюють горизонти, надихаючи до отримання результату, дозволяють переживати цікаві миті життя.

Впродовж періоду зростання з'являються і розвиваються певні запити, від змісту і рівня яких залежить перебіг суспільного розвитку та процес соціалізації молоді.

Запити залежать від соціально-економічних умов, від ситуацій в житті людини, її самооцінки, зацікавлень, таланту, ієрархії цінностей, від впливу родини, ровесників, школи чи ЗМІ. Дорослішаючи молодь ставить перед собою різноманітні життєві, освітні, родинні, професійні, побутові, суспільні та інші цілі, які тісно пов'язані з запитамі. В період дорослішання починають укорінюватись система цінностей, життєві цілі та окреслюється життєва орієнтація, яка стосується вибору освітнього закладу, майбутньої професії, участі в соціумі, належності до певної суспільної групи, вибору партнера, рішення щодо створення сім'ї, місця проживання. Прийняття таких рішень – надзвичайно складна справа, особливо тоді, коли молода людина не має підтримки (як психічної, так і економічної та ін.) від членів найближчої родини. Прийняття таких рішень вимагає зрілості, сформованої належної ієрархії цінностей, роздумів про власне життя, конкретної та детальної оцінки реальності, в якій виховується дитина та можливостей дійсності. Трапляються зовсім не оптимістичні аналізи минулого, теперішнього та майбутнього, а діти – соціальні сироти – песимістично дивляться на своє майбуття, не маючи стимулів до боротьби за краще майбутнє, ніж те, яке їм «підготували» батьки.

Ієрархія цінностей та проблем виховання в дитячих закладах

Дитячі установи – специфічне виховне середовище, що проявляється і в особливостях виховного та родинного оточення групи вихованців. Дуже часто діти народжувались в родинях, де була складна соціальна, психологічна та педагогічна ситуація. Діти, які знаходяться в дитячих установах, отримали негативний життєвий досвід, певні травми, що вплинули на формування особистості в подальшому (дуже часто з порушеннями). Це, як правило, діти занедбані з виховної та освітньої точки зору, виснажені, з мікродефіцитами розвитку, мають сильне відчуття образи, низьку самооцінку. Досить часто таких дітей вважають недисциплінованими, неслухняними, вони реагують агресивною поведінкою, хоча найчастіше це реакції на емоційне відхилення дітей, що виражаються в незрозумілій для оточення спосіб – з'являється потреба в приверненні уваги до себе, любові, сприйнятті дітей такими, якими вони є.

Родина – головне, найважливіше і найбільш ціннісне виховне середовище для дитини. Саме вона має найбільший вплив на поведінку дитини, її відношення до інших людей та оточуючого світу, системи норм, цінностей та прикладів поведінки. В родині формується система цінностей дітей та молоді. Сім'я – це та група, спільнота людей, яка є носієм трьох груп цінностей: сімейних, суспільних та державних.

Правильно функціонуюча родина – головне середовище життя людини, яке формує її розумовий, суспільно-моральний, релігійний, культурний та соматичний облік, є основою її життєвого вибору та професійного шляху, допомагає і підтримує в складних ситуаціях. Протягом усього життя родина є тією системою, що спрямовує людину на шлях самореалізації. Сім'я формує систему цінностей кожної людини.

На жаль, не усі діти обдаровані щастям виховуватись в родині, що функціонує належним чином, в якій система цінностей її членів відповідає загальноприйнятим цінностям соціуму. Здається, що часто родини не виконують своїх батьківських та виховних обов'язків, занегають дітей, порушують суспільні норми, конфліктують із законом, діють неправильно і неморально, що в результаті відображається у поведінці й відношеннях молодого покоління, яке виховується в таких сім'ях.

Неналежне виховання, неправильна соціалізація дитини мають погані наслідки для неї, оскільки не маючи іншого досвіду, дитина моделює побачене та з таким викривленим образом

родини вступає у своє доросле життя. Це може сприяти копіюванню поведінки батьків.

Саме тому дуже важливо якнайшвидше вказати таким дітям на правильні норми моралі, сформувати систему цінностей та допомогти вказати на ті авторитети та приклади для наслідування, які допомагають дітям віднайти свою, правильну дорогу до успіху в житті.

Цінність, на думку Д. Добровольської, – це усе те, що є предметом потреби, відношення, бажань та запитів людини: матеріальний предмет, особа, інституція, ідея, вид діяльності, тип суспільних відносин тощо. Часом цінністю вважають предмети репульсії (негативні цінності) та ті, якими володіють (позитивні цінності).

Мірило цінності – напруга у бажанні володіти будь-яким предметом чи досягти бажаного стану.

Цінності утворюють систему. Якщо обрані цінності переважають у спільноті і високо цінуються, тоді можна стверджувати про існування ієрархії цінностей. В процесі виховання формування визначеної системи цінностей відіграє досить важливу роль. Як писав Е. Ф. Шумахер, основним завданням виховання є «передача цінностей, навчання життю».

В житті людини цінності мають ключове значення, адже окреслюють спосіб мислення, впливають на сферу переживань людини і визначають напрями та види діяльності. В нашому житті цінності відіграють роль дороговказів та орієнтирів у складній соціальній реальності, критеріїв оцінки, основ для прийняття рішень, принципів для планування майбутньої діяльності.

Винятково вдалу класифікацію цінностей запропонував Спренгер. Вона стала основою для першої психологічної шкали цінностей, створеної в 1931 році американськими психологами Олпортом, Верноном та Ліндзеем. Ця шкала цінностей уможливує вимірювання умовної значущості 6 типів цінностей та 6 типів людської особистості:

1. Теоретичні цінності – пошук об'єктивної, абстрактної істини; характеризуються критикою та раціоналізмом.
2. Економічні цінності – зацікавлення матеріальними благами; такі цінності є прагматичними.
3. Естетичні цінності – зосередження на красі та гармонії.
4. Суспільні цінності – альтруїстична та філантропічна відданість іншим людям.
5. Політичні цінності – зацікавлення владою та силою, використання інших людей задля досягнення власних цілей.

6. Релігійні цінності – орієнтовані на духовне життя: релігію, Бога, сенс буття, метафізичність.

Як зауважують психологи та соціологи, усі типи ієрархії цінностей є змінними та суб'єктивними. Будь-яка людина «по-своєму» впорядковує цінності. Кожна суспільна, етнічна та національна група, кожен період історії, кожен регіон світу мають свій характерний етнос, який визначається, перш за все, специфічною ієрархією цінностей.

Система цінностей формується рано, вже в період статевого дозрівання, і викликає певні емоції по відношенню до оточуючих людей та явищ, впливає на поведінку в різноманітних життєвих ситуаціях, більше того, надає індивідуальності поведінці та діям. Цінності – своєрідний критерій вибору діяльності людини, оскільки вони визначають цілі, бажання, потреби та підтримують індивіда у його прагненні до самореалізації. Ставлення до цінностей змінюється як в процесі розвитку конкретного індивіда, так і в суспільній свідомості. Цінності сьогодення сильно змінюються. Деякі зникають, а на їх місці з'являються нові. Дуже часто мовиться про кризу цінностей, що пояснюється впливом різноманітних та суперечливих вимог до сучасної людини. Також відбувається занепад моральних авторитетів, особистих прикладів, що спричиняють ЗМІ, які стали основним засобом формування образу світу. Радіо, преса та телебачення здійснюють особливий вплив на пізнання й оцінку дійсності молодого людиною, особливо тієї, яка виховується поза межами власної родини, тобто в дитячому будинку, опікунсько-виховній установі для молоді чи іншому опікунсько-виховному закладі.

В залежності від життєвої ситуації людини та її потреб, змінюються ієрархія цінностей та запити. В складній життєвій ситуації знаходяться осиротілі діти, маючи величезну кількість незадоволених потреб (побутових, наявність родини, відчуття безпеки, стабільність в житті, почуття любові, належності, самореалізації тощо), які часто супроводжуються сильною потребою у задоволенні особистих шкільних, освітніх, професійних, суспільних, товариських запитів, що можуть реалізовуватись на протязі певного часу як менш чи більш важливі. Діти-сироти мають право на отримання допомоги суспільства у їх підготовці до дорослого, відповідального життя в такий спосіб, аби ці дітлахи уникли помилок своїх батьків, щоб жити щасливо, гідно та відповідно до суспільних норм і принципів.

Висновок. Зважаючи на важке дитинство вихованців дитячих установ, дисфункційність родини, пережиті травми, перехід

під опіку інституцій, яка не є ідеальною з точки зору виховного моменту, слід докласти усіх зусиль для того, щоб незадоволені потреби дітей дитячих будинків були якнайшвидше продіагностовані, що має бути основою для визначення шляху здійснення виховання дитини, належного формування моральних цінностей, прикладів для наслідування, шляхів задоволення потреб, отримання суспільного схвалення.

Для вихованців опікунсько-виховних установ, в більшості випадків, найважливішою життєвою ціллю є наявність родини, будинку, закінчення школи, отримання професії, належної роботи, життя в достатку – що не дивно, якщо брати до уваги їх сім'ї, які не могли їм цього забезпечити та допомогти досягти відповідного бажаного рівня.

Ось чому їй важливо підтримувати цих дітей у досягненні їх життєвих прагнень, задля їх щастя, задоволення, щоб для своїх майбутніх сімей та дітей вони могли бути взірцем для наслідування.

Список використаних джерел

1. Aleksander T. Potrzeby kulturalno-oświatowe (w świetle badań sondażowych na terenie Małopolski. – Kraków, 1985.
2. Brzozowski P. Między Dionizosem a Heraklesem, «Charaktery» 2006. – nr 4.
3. Bukowska B. Aspiracje dzieci i młodzieży, «Biblioteka w Szkole». – 1999. – nr 5.
4. Czeredrecka B. Rodzina jako środowisko życia i wychowania, (w:) U. Gruca-Miąsik (red.), Dziecko i rodzina. Społeczne powinności opieki i wychowania. – Rzeszów, 2007.
5. Dziewiecki M. Pedagogika pragnień i aspiracji // «Katecheta». – 2001. – nr 1.
6. Ekel J., Jaroszyński J., Ostaszewska J., Mały słownik psychologiczny. – Warszawa, 1965.
7. Filipczuk H. Dziecko w placówce opiekuńczo-wychowawczej. – Warszawa, 1988.
8. Gruca-Miąsik U. Rola rodziny w rozwoju i wychowaniu moralnym dzieci i młodzieży, (w:) U. Gruca-Miąsik (red.), Dziecko i rodzina. Społeczne powinności opieki i wychowania. – Rzeszów, 2007.
9. Kamińska U. Zarys metodyki pracy opiekuńczo-wychowawczej w rodzinnych i instytucjonalnych formach wychowania. – Katowice, 2005.
10. Kawula S., Dąbrowski Z., Gałaś M., Diagnozowanie potrzeb opiekuńczo-wychowawczych i kulturalnych środowiska. – Toruń, 1980.

11. Kopaliński W. Słownik wyrazów obcych i zwrotów obcojęzycznych. – Warszawa, 1989. – S. 47.
12. Kosiorek M. Wartości moralne – podstawą autorytetu, «Edukacja i Dialog». – 1999. – nr 5. – S. 7.
13. Lewandowska-Kidoń T., Wosik-Kawała D., Poczucie godności wychowanków // «Problemy Opiekuńczo-Wychowawcze». – 2000. – nr 2.
14. Okoń W. Nowy Słownik Pedagogiczny. – Warszawa, 1998.
15. Stępień B. Dom dziecka – potrzeba czy konieczność? «Opieka, Wychowanie, Terapia». – 2000. – nr 1-4.
16. Pielkova J. A., Aspiracje życiowe wychowanków domów dziecka // «Problemy Opiekuńczo-Wychowawcze». – 1993. – nr 8.
17. Porożyński H., Aspiracje życiowe młodzieży // «Edukacja». – 2001. – nr 1. – S. 60.
18. Ratkiewicz W., Ratkiewicz B. Hierarchia wartości młodzieży licealnej, «Edukacja i Dialog». – 2005. – nr 2.
19. Reykowski J. Z zagadnień motywacji. – Warszawa, 1977.
20. Skłodowska A. Potrzeby człowieka w dzieciństwie, (w:) T. Pilch (red.) // Encyklopedia Pedagogiczna XXI Wieku. – T. IV. – Warszawa, 2003. – S. 761.
21. Skorny S. Aspiracje, (w:), W. Pomykało (red.) // Encyklopedia Pedagogiczna. – Warszawa, 1993.
22. Skorny S. Aspiracje a możliwości działania // Kwartalnik Pedagogiczny. – 1981. – nr 1. – S. 77.
23. Skorny S. Wartości a jakość życia // Oświata Dorosłych. – 1990. – nr 6. – S. 185–186.
24. Szczepska-Pustkowska M. Aspiracje, (w:), T. Pilch (red.), Encyklopedia Pedagogiczna XXI Wieku. – T. I. – Warszawa, 2003. – S. 195.
25. Zięba B. Obraz środowiska rodzinnego wychowanków podkarpackich placówek socjalizacyjnych // Dziecko i rodzina. Społeczne powinności opieki i wychowania. – (w:) U. Gruca-Miąsik. – Rzeszów, 2007. – S. 162.

Beata A. Ziemia. The importance of the proper value hierarchy of alumni of foster care institutions on their aspirations in life. The article discusses the importance of the proper value hierarchy in the lives of alumni of foster care institutions on their aspirations in life which are motivation, which gives strength to meeting the needs, which they regard as necessary to feel safe, happily. The satisfaction of these needs gives self-esteem and self-actualization.

The formation of determined values system has the primary importance in the upbringing process. Values as the peculiar criterion of choosing human

activities determine aims, desires, needs and promote person in the realization of creative human potential. Children and young people brought up in foster care institutions often has had painful life experiences related to disturbed and even pathological parental influence of the generational family environment. This unfavorable modeling (among others resulting from such factors as: educational failure of parents, economic failure, domestic violence, neglect of education, poor personal culture of parents, mental illness or disability, addiction, breaking the law, prostitution, sexual promiscuity, low moral level and others) has a major impact on the decision about placing children in institutions where these children are subject to special care, their individual needs are diagnosed. Some actions should be made, which lead to the proper development of physical, mental and satisfy their needs with simultaneous preparing for the best possible start for adult life.

The correct forming of moral basis, hierarchy of the vital values and corresponding imitation models may serve to encourage desirable vital inquiries and needs in the capacity of preparing for the adult life.

Key words: values, aspirations, morality, orphan, pupil, family, upbringing, education, imitation models, pathologies, self-actualization, vital inquiries.

Отримано: 26.01.2014 р.

УДК 159.922.6

Н.О. Євдокимова

Концептуальні підходи до формування майбутнього фахівця як суб'єкта правничої діяльності

Н.О. Євдокимова. Концептуальні підходи до формування майбутнього фахівця як суб'єкта правничої діяльності. У статті представлено проблематику формування суб'єкта правничої діяльності. Поглиблено і розширено теоретичні уявлення про психологічну структуру правничої діяльності та соціально-психологічні особливості її суб'єкта, змістову специфіку формування суб'єктності у процесі професійного навчання у вищому навчальному закладі. Розроблено концепцію суб'єктогенези майбутнього правника. Становлення суб'єктності студента-юриста у вищому навчальному закладі розглядається як результат запровадження суб'єктно-просторової парадигми організації професійної підготовки, що передбачає утворення культуровідповідного освітнього простору навчання студентів, психолого-педагогічне проектування кого відображає всі рівні суспільної правової свідомості і діяльності.